

**АНТОНІНА БЕРЕЗОВЕНКО**  
**КАНДИДАТ ФІЛОЛОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ**  
**Кафедра української мови літератури та культури**  
**Національний технічний університет України «КПІ»**  
**berezovenko@gmail.com**

### **ФІЛОЛОГІЯ ЯК ФІЛОСОФІЯ ЮРІЯ ШЕВЕЛЬОВА**

«Так пройдено коло філософського і історичного світогляду. Час, простір, матерія і дух, усі головні прояви людської істоти – все знаходить своє місце»

Ю. Шевельов

У статті розглядається творчість Ю. Шевельова як унікальне явище філософського осмислення світоустрою через філологічні підходи. Робиться спроба показати витoki аналітичної точності і провіденційного характеру його робіт; авторка простежує і представляє ті риси наукового доробку, які, об'єднуючи різні за масштабністю і ступенем узагальнення праці, складаються у неповторну картину світобачення митця, утворюю його ідентичність.

**Ключові слова:** філологія, філософія, соціолінгвістика, ідентичність, мовна політика.

В останніх мемуарах «Я, Мене, Мені і довкруги» Ю. Шевельов говорить, що він завжди був філологом. Така самоідентифікація, що не потерпіла впродовж життя модифікацій, і є, власне кажучи, його філософією. Свій довгий вік Шевельов прожив у науці. Він справді - людина-вік. Всі шукання, сплески і відкриття лінгвістичної та філософської думки ХХ століття були контекстом і складником його

творчості. На відміну від багатого на війни і революції бурхливого століття, в якому він жив, науковий шлях самого Шевельова лишався напрочуд прямим. Не застиглим, а саме прямим. Очевидно тому, що він - як і казав про себе - завжди залишався перш за все філологом. Філологія була філософією його життя.

Переглядаючи бібліографію<sup>1</sup> Шевельова [13] - а його науковий доробок становить близько 900 праць – спостерігач відкриває картину взаємодії мислителя зі світом і його екзистенційні осягнення у мові і через мову. Навіть побіжний аналіз назв ясно показує, що філологія була для Шевельова тим філософським каменем, який примиряв його із непротими обставинами сучасності. Не в тому смислі, що ставала для нього «місцем втечі від жорстокого світу», чим «ідилія книжок для дітей» [9, 199] була для художника Василя Курилика. (Принаймні так інтерпретував Шевельов коріння творчості цього митця). Ні. Філологія була для Шевельова відкритою системою, де врівноважувалося для нього реальне й ідеальне. Він так переживав світ і у такий спосіб із ним взаємодіяв, активно впливаючи на довкілля своїми поглядами, відкриттями, навіть своєю особистістю.

Хронологічно бібліографія Шевельова починається твором “Проблеми мови соціальної драми” 1943 року видання [6, 42], і якщо розглядати життя як соціальну драму – а посутньо це так і є, – то від перших кроків у науці учений визначив мову (і в ширшому розумінні – філологію) як свою життєву філософію, ключ до розуміння світоустрою. Він дійсно був філологом у старосвітському розумінні цього визначення

---

<sup>1</sup> Бібліографія Ю.Шевельова наводиться за: Юрій Володимирович Шевельов (Юрій Шерех).

Матеріали до бібліографії / Упоряд. А.Даниленко, Л.Чабан. – Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАНУ, 1998. – 199с.

(часів, коли філологи навчалися на філологічно-історичних факультетах) і за різноманітністю тематики, і за глибиною дослідження.

Майбутній автор монументальних «Історичної фонології української мови» [15, 70] (809 сторінок) та «Історичної слов'янської фонології» [16, 61] (662 сторінки) попри всі світові потрясіння другої світової війни, відгукнувся рецензіями на «Німецько-український кишеньковий словник» Г. Наконечної [13,43], «Українсько-німецький кишеньковий словник» Я. Рудницького [13, 43], 1942 року видання та Українсько-англійський словник В.Захаркова [13, 44], 1945 року видання. Причому на останній випустив ще одну рецензію, прихильнішу, уже в 1948 році [1, 45]. Здавалося б, що за масштабністю наукової мети це твори не зіставні. Мислительні зусилля автора «Фонології української мови», «Слов'янської фонології» або роботи із заголовком «Історія української мови у першій половині двадцятого століття (1900 – 1941).Стан і статус» [9], – і кишенькові, ще й воєнного часу (!) словнички. Але в цьому віддзеркалюється весь підхід Шевельова до осмислення буття у мовній матерії і через мовний інструментарій. Можна припустити, що для нього у царині філології дрібниць не існувало. Це було його найнадійніше, незрадливе і бездоганне дзеркало буття. Твори Шевельова – зокрема монументальна «Слов'янська фонологія» – це спосіб через філологію співдіяти зі світом. Причому так, як це комфортно творцеві, а не агресивній політичній машині.

Його пронизливі зауваження щодо влади також це підтверджують. У нього знаходимо немало висловлювань про природу влади,

взаємовідношення сильної особистості і маси, впливу митця на долі людства і подібних за масштабом питань. Філософське осмислення сутності цих феноменів здійснюється Шевельовим через філологічну парадигму і не без лукавого, миттєвого зблиску шевельовського гумору, коли гнітюча картина зловісності влади, представлена у іпостасях інквізиції, Оттоманської чи радянської імперій зненацька доповнюється образом... Возного (!): «...історія вчить також, що коли покора перемагала, вона ставала владою. Християнство породжувало фанатичні війни й інквізицію. ... /Влада лишається владою/. У Моцартовій «Заїді», як і в багатьох драмах доби освіти й сентименталізму, лютий Султан зворушується чеснотою підлеглих і перероджується на доброго. На Україні, де в цей час уже не було володарів, його ролю виконує скромний Возний з «Наталки Полтавки» - усе таки влада.» [12, 224].

Шевельов, як відомо, не належав до когорти прорадянськи налаштованих вчених, але це не означало, що він відмовлявся від знання чужої йому ідеології і розуміння її завдань, зокрема у галузі мови та мовної політики. Його зауваження в *Нарисі сучасної української мови*<sup>7</sup> про те, що радянська влада, досягнувши свою ідеологічну мету, таки «витворила у таборах інтернаціональну мову» [10, 276] – яскраво свідчить про неупереджене «сортування наукових фактів» і спроможність стати на точку зору опонента, зрозуміти протилежну позицію. А це означало, що бачення adeptів скільки завгодно ідеологічно, культурно чи якимось інакше чужорідних систем не відштовхувалося ним, а, навпаки, апробувалося, що зрештою і дозволяло на бачення досліджуваного феномена в усій повноті.

Корінь шевельовської незаперечуваності у побудованих ним концепціях, включно із концепцією мови Сковороди [11, 433]), полягає у спроможності бути чесним науковцем незалежно ні від чого.

Ця його властивість насправді є геніальною не в гіперболістичному, а в дійсному значенні слова. Це – спроможність «тримати під інтелектуальним контролем» і деталі фонетичних змін аналізованої доби, її соціолінгвістичну стратифікацію, і пульс філософської думки у синхронному та діяхронному аспекті. До певної міри це нагадує спосіб думання академіка Андрія Сахарова, який у щоденниках, описуючи страхіття арешту під час політичних репресій кінця радянського режиму, серед подій дня, коли його було нагло схоплено, вважає за потрібне поруч із загальномосковським семінаром у теоретичному відділі Фізичного Інституту Академії Наук (ФІАНу) пригадати, що мав перед тим забрати у відділі замовлень продукти, серед яких була сметана, а для цього у нього була зі собою банка [2]. Академікові і нобелівському лауреату подібні побутові подробиці також бачилися елементами, важливими для розкриття суті життєвого плину і світоустрою. Мабуть, мислення такого калібру переходить той *порог* (вживаючи вислів Шевельова), який відділяє профанів від інтелектуалів з огляду на притаманну останнім здатність відрізнити головне від неголовного, в той час, як для профанів усе є головним. Питання, очевидно, полягає в тому, що за тим порогом уже сам мислитель – такий як Шевельов чи Сахаров - сам визначає, що є головним з одного боку, а з іншого (і саме завдяки цьому) спроможний охопити буття в усій його повноті, включно з подробицями; і може саме тому бачить те, що «просто розумні» побачити неспроможні. Це можна уявити як щось подібне мовним процесам при категоризації числа в лінгвістиці: *однина (лист) / множина (листя) / збірність (лист)*, коли не просто множина, а множина множин набирає форму однини.

Шевельова, геніальні за своєю всеосяжністю і складністю, як, скажімо, фонології чи глоттогенеза слов'ян, мали непротирічний і зовсім не парадоксальний характер.

Траєкторії інтелектуальних рухів Шевельова дозволяють бачити, що фокусом погляду і точкою спостереження могла бути як самісінька середина деталі дослідження, дрібниць, так і цілковито відсторонена позиція, розташована десь дуже ззовні, збоку чи згори. Просторове усвідомлення самим автором цієї позиції відбивається у назвах його творів. Наприклад – у статтях «Up or Out?: З проблематики формування українського числівника як частини мови» [21, 96], «In and around Kiev: Twenty-two Studies and Essays in Eastern Slavic and Polish Linguistics and Philology» [17, 83] або «On and around a Simile in Shevchenko's poetry» [18, 83]. Добір слів і зіставлявані поняття, включені до назв, які є квінтесенцією закладеної в роботі думки і показчиком параметрії мислення (взяти хоча б підзаголовки «Від Коцюбинського до Росселіні, від Росселіні до Коцюбинського» у «*Зустрічах з Заходом*»), показують, що інтелект автора не перечіпався за жодну із «стратифікаційних границь» чи «категоріальних меж», не упирався в них. А разом з тим у його творах не зустрічається випадку, щоб втратився фокус думки. Чесність науковця і чистота його науки - в смислі прозорості мислення - коріняться якраз у спроможності генія неупереджено і вільно сягати будь-яких сфер і глибин, не зраджуючи собі – логічно, естетично чи політично.

Пошук гносеологічного коріння філософії Сковороди у „Прологомені” через стиль і мову його творів суголосний пошуку Шевельова у царині філології. Розмаїття факторів і умов, розглядані як чинники впливу на формування мови Сковороди, є

відбитком універсального підходу, всебічного аналізу і широти та систематичності бачення самого Шевельова. При дослідженні ним враховується все – і мовний субстрат творів філософа, і його листування (з типовою докладністю наводяться дані про адресатів і про те, якою мовою їх писано). Точність Шевельова - часами майже педантична – виявляється в урахуванні тривалості перебування філософа у тому чи іншому мовному середовищі, в аналізі вірогідності впливів, їхньої наявності чи релевантності.

Особливо цікаве визначення Шевельовим вищих суспільних станів як адресата творчості Сковороди усупереч укоріненому «міфіві про Сковороду - народного філософа». У прочитанні Шевельова факти життя Сковороди не залишають сумнівів щодо його елітарності. Творця, який казав про себе, що «писав для небагатьох (Für Wenige), а за уточненням Шевельова – «для менш, ніж для небагатьох» (Für weniger als Wenige) [11, 428]. Попри всю інноваційність і нетиповість оцінка творчості Сковороди сприймається як незаперечна. А завдячує ця незаперечність стрункості аналізу, сполученого з детальністю, що в кінцевому рахунку дає феномен незаперечуваності теоретичних побудов ученого. Якраз це ми бачимо в «Прологомені до вивчення мови та стилю Григорія Сковороди».

Аналіз античних мовних елементів у поєднанні з прецизним зверненням до потреб Сковороди... у сирі (!), з уточненням – «пармезан і голандський» - щодо сортів, які йому посилалися Ковалінським [11, 429], найкраще ілюструють «рецепт теоретичної непогрішимості». Парадигми культурно- знакових кодів, у яких Шевельов здійснив дослідження, застосовувалися ним у сукупності, суміщаючись і створюючи коректну матрицю, за якою вибудовувалася струнка концептуальна система. І все, що могло сприяти глибшому осягненню розгляданого феномену, враховувалося і класифікувалося. Тому

пасажі, подібні наведеному, не рідкість у його роботах. Вони не шокують читача, а сприймаються як органічна частина у «щільній» мислительній тканині дослідника, що огортає весь предмет досліджень<sup>3</sup>.

З такою ж прискіпливістю аналізується і доробок та особистість «гібридного митця» Василя Курилика – художника з літературною освітою в контексті його “неналежності” до еліти. Але як це здійснено! Начебто погоджуючись із загальновідомою недостатністю освіти художника, у характерній позірно толерантній манері Шевельов м’яко застерігає: «Правда, твердження про брак у нього професійної малярської освіти *не зовсім відповідає* фактам (курсив наш – А.Б.)». І далі демонструє свій достеменний підхід, перераховуючи, чим аналіз має доповнюватися, скрупульозно доводить чому, повідомляючи при цьому, що художник мав: «П’ять місяців у онтарійському мистецькому коледжі і п’ять місяців у мистецькій школі Сан-Мігель-де-Аенде становлять добрий рік мистецьких студій, а до цього додаються студії в Гамерсмітській школі мистецтв і ремесел, плюс, звичайно, вперте самонавчання, зокрема в галерії Айсікса». У дужках для остаточного вияснення ситуації додає: «(Звичайно, говориться ще про його студії латини, але це була тільки латина в межах, потрібних для медичної професії)». Фінальний штрих методичності – це зауваження щодо

---

<sup>3</sup> Інтелектуальні імпульси ХХ століття, виявлені у інтенсивній когнітивній конвергенції та дивергенції пізнавальних полів відсутні у творчості Шевельова. У нього, як і у визначних інтелектуалів минулого століття, відкриваємо розуміння повноти дослідження у поєднанні філософських узагальнень із безпосереднім, включеним спостереженням за мовно-культурною дійсністю, із зануренням у «денотативний континуум». В цьому контексті доречно пригадати подорож Шевельова до Японії, заглиблення у дійсність Сходу для кращого осягнення проблеми схід-захід. Це, безумовно є суголосним мотивації європейських учених-структуралістів, що гуртка *Tel Quel*, представників французької формальної школи із майже математичними підходами до лінгвістичних студій, які так само для не тільки кабінетного осягнення дійсності здійснили відому подорож до Китаю.



відсутності «у солідній біографії» митця (В. Курилика – А. Б.) відомостей «про те, що він читав». І далі, цитуючи Курилика, Шевельов пише: «Через брак прямих відомостей про це, (sic!) я виписав усі імена письменників і творів, згадані Куриликом у його *Хтось коло мене*» (*перше і друге видання*)). Тут таки він пояснює мету і наслідок такої своєї прискіпливості – «Розкидані по цілій книжці, без спеціальних намірів, такі імена, власне, виявляють, що з літератури й науки було живим у свідомості автора» [9, 186].

Світоглядний феномен філолога Шевельова полягав у тому, що він не спрощував і не обмежував об'єкт дослідження. Якраз навпаки, сприймав його у всій комплексності зв'язків і асоціацій, не пристосовуючи цей предмет до потенційного браку пояснювальної спроможності своїх аргументів, або недоступності джерельної бази. Його тексти рясніють вставними конструкціями «припускаю», «можем припустити», тобто найстрогіше доказовість своїх гіпотез судив він сам. Я б сказала навіть, що він «додавав» не заявлені можливі труднощі обговорюваної проблеми і тим самим не лишав слабких місць для деструкції своєї розумової будови. В якомусь смислі він мислив на кілька ходів уперед не тільки зі своїх позицій, але і з позицій можливого опонента, передбачаючи потенційні складнощі і запобігаючи їм. Особливо це відчутно у *Фонологіях* - українській і слов'янській. Всюди, не примітивізуючи предмета, він лишається разом із читачем і задалегідь звертає його увагу на те, що могло б утруднити розуміння написаного.

Лінгвістика Шевельова є його лінгвофілософією. Вона дає предмет і коментар до нього, що цілком відповідає сучасним постмодерним і постструктуральним тенденціям. Будучи старосвітським філологом, Шевельов, однак, ішов попереду свого часу; у фундаментальному труді

«Предісторія слов'янської мови: історична фонологія загальнослов'янської мови» він демонструє органічне злиття вишуканого, математично точного аналізу і симультанного постконструктивістського коментування. На сторінках *Фонології* примиряються розбіжності між новітнім динамічним та «традиційним», із «твердими закономірностями»<sup>4</sup> підходами. До останнього типу досліджень належать, зокрема, його палеографічна робота «Про так званий підпис королеви Анни» [19, 70], «Структура кореня у сучасній російській мові» [20, 54] з морфології, з фонетики - «Спірантизація \*g» [7, 93] або «Латентна фонема в процесі творення: африката *ǰ* у слов'янських мовах» [14, 93], де на відміну від системотвірних, монументальних Фонологій, дослідження провадиться на мікро-рівні, чи навіть на дорівневному етапі, як в останньому прикладі. У кожному разі читач стає свідком не тільки процесу побудови складної системи, але і її напрочуд зрозумілого тлумачення. При цьому глибина думки чи концептуальна складність не заходять у протиріччя із герменевтичною ясністю.

Для Шевельова переключення з макро- на мікро- рівень було таким же природним, як і переключення культурно-знакових кодів зі слов'янської глоттогенези чи гносеологічних коренів філософії Сковороди на аналіз настроїв (!) батьківських комітетів при дослідженні української мови у першій половині двадцятого століття. Тут крім всього іншого подибуємо і застереження, що йдеться про ситуацію по містах, зокрема про Київ, в той час як ситуація поза містом не враховується за браком інформації [8, 257].

---

<sup>4</sup> Докладно Вплив динамічного і традиційного підходів на розвиток лінгвістичної думки Гаспаров Б. розглядає у книзі *Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования*. М.: «Новое литературное обозрение», 1996. – 352 с., с22-24.

Для української філології він заклав підвалини сучасної соціолінгвістики та ґрунтовних досліджень з мовної політики. Роботу, зроблену в Росії Б. Ларіним, Д. Ліхачовим, Є. Полівановим, Н. Марром, Н.Яковлевим, Л. Якубинським, для України великою мірою зробив Ю. Шевельов. Надолужуючи втрачені можливості української соціолінгвістики, він відновлює у науковому обізі імена та здобутки «покоління двадцятих років в українському мовознавстві»[5]. Він же був і першим поціновувачем, радником та співавтором соціолінгвістичних робіт Олекси Горбача. Не секрет, що досліджувати «нестандартні» прояви української мови в еміграційній культурі, як зрештою і в контексті культури «великої» України – це справа, що традиційно простою не була. Безумовно, роботи В. Сімовича, О. Курило, В. Чапленка мають непересічне значення і займають своє місце в українській філологічній науці. Однак, Шевельов своїми працями підніс соціолінгвістичні студії на принципово інший щабель узагальнення, відновивши по можливості тяглість соціолінгвістичної думки, поєднавши академізм граматичного дослідження «нетипового» для високої філології мовного матеріалу із строгими статистичним, соціологічним, і якщо хочете -філософським підходами. Система мова-суспільство постає в ній віддзеркаленою у діалектичній взаємодії соціальних і територіальних діалектів із відповідними соціо-політичними і культурними наслідками. Саме в його роботах дослідження окремих, периферійних мовних підсистем, політичних подій та ідейних впливів злилися у цілісну картину соціолінгвістичної динаміки України.

Доробок Шевельова містить не одну із так званих актуальних тем, які стали такими у світовій та українській думці значно пізніше. Я маю

на увазі «картину світу творця», «цілісний портрет науковця», «мемуарна література як предмет літературознавчих студій» тощо. В новітніх студіях вони складають корпус актуальних.

Інтерес до гібридних, пограничних видів творчості – мови й стилю Г. Сковороди В. Курилика-літератора і художника, не говорячи про Т. Шевченка – художника і поета, - це все ідеї, які щойно десятиліття пізніше набрали інтенсивності у науці. Але у творчості Шевельова ці майже екстравагантні для свого часу і витребувані у досить віддаленому майбутньому напрями мислення непротивічно поєднувалися у його інтелектуальному існуванні із твердими, класичними підходами «з твердими закономірностями».

Філологія для Шевельова була і способом саморозуміння також. Дослідження доробку інтелектуалів, непересічних творців у всій комплексності, включно із людськими характеристиками, зумовлювалися крім всього іншого пошуком відповіді на питання ідентичності. Назви статей «О.О. Потебня і українське питання. Спроба реконструкції цілісного образу науковця» [3] або «О.О. Потебня і стандарт української літературної мови» [4, 85] свідчать саме про це – інтерес до лінгвістичних поглядів Потебні як характеристика його індивідуальності, особистості з нерівною ідентичністю, подібною в цьому сенсі самому Шевельову. Отже у філології він відкривав відповіді для розуміння не тільки світу, але й себе.

«Неукраїнець» Шевельов зробив для інтелектуально-філософського поступу України і українства незмірюваний внесок. Всі pro-et-contra «еміграції з її хворобливою перечуленістю до національного питання» [12, 227], як він писав, і одночасне глибоке володіння ідеями античної та західноєвропейської філософії, які були референтними полями

і органічною частиною його власної творчості, не спокушало його відійти від обраного в дитинстві українства, ніколи не змогло похитнути його в цій відданості. Будучи не вродженим, а саме свідомим українцем, всю свою шляхетність науковця, філігранність філолога і енергію мислителя Шевельов спрямував на розкриття екзистенційної проблеми – «що таке світ і людина». В таких параметрах співдіяв він зі світом, пояснюючи себе світові і світ собі.

## ЛІТЕРАТУРА

1. Гаспаров Б. Язык, память, образ. Лингвистика языкового существования. - М.: Новое литературное обозрение, 1996.
2. Сахаров А. Воспоминания (1978 – 1989). 1989 ([http://www.sakharov-archive.ru/Raboty/Gorkiy\\_Sod.htm](http://www.sakharov-archive.ru/Raboty/Gorkiy_Sod.htm)).
3. Шевельов Ю. Олександр Потебня і українське питання. Спроба реконструкції цілісного образу науковця / Перкл. з англ. О. Соловей // О.Потебня. *Мова – Національність – Денаціоналізація. Статті і фрагменти / Упорядкування і вступна стаття Юрія Шевельова.* – Нью-Йорк, 1992. – С. 7-46.
4. Шевельов Ю. О. О. Потебня і стандарт української літературної мови // *Мовознавство.* 1992 – Ч.2 – С. 67-74; Ч.3 – С. 57-68. – (Матеріали до бібліографії. - С. 85).
5. Шевельов Ю. Покоління двадцятих років в українському мовознавстві // *Зап. НТШ. Пр. Істор.-філос. Секції.* Т. CLXXIII: Зб. На пошану українських учених, знищених большевицькою Москвою / Ред. Марія Овчаренко. – Париж; Чикаго, 1962. – С. 309-332. – (Матеріали до бібліографії. - С.59).
6. Шевельов Ю. Проблеми мови соціальної драми // *За якість художньої*

- мови / Академія наук Української РСР. Наук. Ін-т мовознавства. – Харків, 1934 [?] .– С. [?] - (Матеріали до бібліографії. - С.42).
7. Шевельов Ю. Спірантизація \*g / Переклад з англійської С.С.Єрмоленко // Мовознавство. – 1994. - №1. с. 3-14.- (Матеріали до бібліографії. - С.93).
8. Шевельов Ю. Українська мова у першій половині двадцятого століття (1900-1941). Стан і статус // Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. У 3-х томах. - Т.3 - Харків: Фоліо, 1998. - С.250- 363.
9. Шерех Ю. Василь Курилик і двадцять сторіччя // Пороги й запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. У 3-х томах. - Т.3 – Харків: Фоліо, 1998. -С.162-200.
10. Шерех Ю. Нарис сучасної української мови. - Мюнхен: Молоде життя, 1951.
11. Шерех Ю. Прологомена до вивчення мови та стилю Г. Сковороди // Поза книжками і з книжок. Київ: Час, 1998. – С. 393 – 436.
- 12.Шерех Ю. Третя сторожа. Література. Мистецтво. Ідеології. - Балтимор- Торонто: Українське незалежне видавництво «Смолоскип» ім. В.Симоненка, 1991. - С. 205-237.
13. Юрій Володимирович Шевельов (Юрій Шерех). Матеріали до бібліографії / Упоряд. А. Даниленко, Л. Чабан. – Нью-Йорк: Українська Вільна Академія Наук у США, Інститут літератури ім. Т.Шевченка НАНУ, 1998. - 199 с. [скор.: (Матеріали до бібліографії)].
14. Shevelov G. A Latent Phoneme in Making: The Affricate Ž in Slavic // Miscelánea homenaje á André Martinet: ‘Estructuralismo e historia’: I / Ed. Por. D. Catalalán 1957. – pp.251-276. - (Матеріали до бібліографії. - С.55).
15. Shevelov G. A Historical Phonology of Ukrainian Language. – Heidelberg: Carl Winter Universitatsverlag, 1979. - (Матеріали до бібліографії. - С.70).

16. Shevelov G. *A Prehistory of Common Slavic: The Historical Phonology of Common Slavic*. – New York: Columbia University Press, 1965. – (Матеріали до бібліографії. - С.61).
17. Shevelov G. *In and around Kiev: Twenty-two Studies and Essays in Eastern Slavic and Polish Linguistics and Philology*. Heidelberg: Carl Winter Universitatsverlag, 1991. - (Матеріали до бібліографії. - С.83).
18. Shevelov G. *On and around a Simile in Shevchenko's poetry // In working Order: Essays Presented to G. S.N. Luckyj /Ed. E.N. Burtynsky and R. Lindheim*. – Edmonton: Canadian Institute of Ukrainian Studies Press, 1990. – P. 9-20. - (Матеріали до бібліографії. - С.83).
19. Shevelov G. *On the So-Called Signature of Quinn Ann of France (1063) // Linguistics and Literary Studies in Honor of Archibald A. Hill / Ed. Mohammad Ali Jazayery, Edgar C. Polome, and Herner Winter*. – The Hague: Mouton, 1978. – Vol. IV. – p. 249-256 . - (Матеріали до бібліографії. - С.83).
20. Shevelov G. *The Structure of the Root in Modern Russian // SEEJ – Vol. XV, N2. 1957. p. 106-124*. - (Матеріали до бібліографії. - С.54).
21. Shevelov G. *Up or Out?: З проблематики формування українського числівника як частини мови // III Міжнародний конгрес україністів, Харків, 26-29 серпня 1996 р.: Мовознавство: Тези та повідомлення / Відп. ред. А.Івченко, О.Тараненко; упорядн. С.Вакуленко і А.Даниленко*. – Харків: Око, 1996. – С.94-98.

#### **Antonina Berezovenko**

This article considers Yu. Shevelov's legacy as a unique phenomenon of philosophical rethinking of the word through philological approaches. It is an attempt to discover sources and origin of sharpness and provisional nature of his works; the author tries to elaborate those features of Shevelov's research heritage, which unite the multitude of so different in terms of its caliber works into creator's unrepeatable world view and reveal his identity.

**Key words:** philology, philosophy, sociolinguistics, language policy, identity.